

Minister van Defensie  
Aan Zijne Excellentie, de Minister van Defensie,  
De heer R.P. Brekelmans  
Kalvermarkt 32  
2511 CB Den Haag

Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)  
Postbus 778  
2300 AT Leiden

Leiden, 3 juli 2025

Betreft: Reactie op de internetconsultatie '*Voorstel voor een Wet op de defensiegereedheid*'

Hooggeachte heer Brekelmans,

Het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) heeft kennisgenomen van het voorstel voor een Wet op de defensiegereedheid. Het NJCM acht het wetsvoorstel zeer onwenselijk. Het voorstel introduceert ingrijpende bevoegdheden gekoppeld aan een zeer ruime definitie van gereedstelling, wat leidt tot een risico op inbreuk van fundamentele grondrechten. Middels deze brief licht het NJCM toe waarom zij het onderhavige wetsvoorstel onwenselijk vindt. Het NJCM is bereid haar advies nader toe te lichten.

Het NJCM stelt dat (1) de definitie van gereedstelling te ruim is en zij acht het wetsvoorstel in strijd met (2) het legaliteitsbeginsel. Daarnaast stelt het NJCM dat dit wetsvoorstel inbreuk op fundamentele rechten doet door de uitgebreide ministeriële bevoegdheden en subdelegatie, (3) de verregaande inbreuk op gegevensbescherming en privacy en (4) de ondergeschiktheid van andere rechtsbescherming aan defensiedoelstellingen in dit wetsvoorstel.

### **1. Gereedstelling**

In het wetsvoorstel wordt de 'gereedstelling' zeer breed gedefinieerd. Het wetsvoorstel beoogt de gereedheid van de krijgsmacht te verzekeren voor het afschrikken en weerstaan van gewapende aanvallen tegen Nederland of bondgenoten, en voor het uitvoeren van andere grondwettelijke hoofdtaken van de krijgsmacht. Daarnaast omvatten de activiteiten: training en oefening van de krijgsmacht, verwerving en onderhoud van infrastructuur en materieel, werving en opleiding van personeel, kennisvergaring over de operationele omgeving, beveiliging van defensiesystemen, en een open bepaling voor "andere activiteiten die naar het oordeel van Onze Minister noodzakelijk zijn".

Daar komt bij dat de minister volgens artikel 1.1 van het wetsvoorstel zelfstandig kan bepalen welke staten als 'bondgenoot' worden aangemerkt. Deze combinatie maakt dat de toepassing van dit wetsvoorstel mogelijk zeer breed kan zijn. Het NJCM acht dit zeer onwenselijk omdat hier voorbij wordt gegaan aan het legaliteitsbeginsel. Hiermee wordt inbreuk gemaakt op fundamentele grondrechten en er zijn geen tot weinig waarborgen opgenomen om rechtsbescherming te bieden.

Het NJCM begrijpt dat bepaalde situaties een tijdelijke oplossing vergen, mits daar bepaalde waarborgen aan verbonden zijn. Echter, dit wetsvoorstel maakt dat de brede toepassing van dit wetsvoorstel een permanent karakter krijgt. Dit acht het NJCM onwenselijk.

## 2. Legaliteitsbeginsel, uitgebreide ministeriële bevoegdheden en subdelegatie

Het voorstel bevat ruime bevoegdheden voor de minister en mogelijkheden tot subdelegatie aan de minister voor allerlei beslissingen die diep ingrijpen op grondrechten. Dit roept vragen op over de verhouding tot het legaliteitsbeginsel, nu dit voorstel cruciale beslissingsbevoegdheden toekent en delegeert aan de minister zonder voldoende wettelijke waarborgen. Aangezien het legaliteitsbeginsel een belangrijke waarborg is in de grondwettelijke beperkingssystematiek en daarbij het permanente karakter van het wetsvoorstel, acht het NJCM deze bepalingen onwenselijk.

Voorbeelden van de brede bevoegdheden van de minister zijn:

- *Artikel 1.1:* Zo kan de minister volgens het eerder genoemde artikel 1.1 zelfstandig bepalen welke staten als 'bondgenoot' worden aangemerkt ('en andere door Onze Minister als zodanig aangewezen staten'). Deze uitbreiding van de definitie van bondgenoten is ingrijpend, aangezien ook het afschrikken en weerstaan van een gewapende aanval tegen een bondgenoot een van de doelstellingen is waarvoor de gereedstelling in werking gezet kan worden (art. 1.2 lid 1 onder a).
- *Artikel 2.1:* Daarnaast wordt in artikel 2.1 lid 2 onder f, toegestaan dat 'andere activiteiten die naar het oordeel van Onze Minister noodzakelijk zijn' onderdeel kunnen uitmaken van de gereedstelling. Hier heeft de minister een uitgebreide bevoegdheid om zelf de toepassing van het wetsvoorstel uit te breiden. Dit roept de vraag op of de wetgever voldoende duidelijke grenzen heeft gesteld aan de uitoefening van deze bevoegdheden.

Ook voor gegevensverwerking worden in het wetsvoorstel de bevoegdheden van de minister uitgebreid, al dan niet via subdelegatie. Voorbeelden hiervan zijn:

- *Artikel 4.2 lid 4:* 'persoonsgegevens worden niet voor een ander doel verwerkt dan waarvoor zij zijn verkregen, tenzij [...] of Onze Minister [...] daarvoor toestemming verleent';
- *Artikel 4.2 lid 6:* 'voor de verwerking van omvangrijke gegevensverzamelingen worden bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels gesteld over de verwerking, toegang en verwijdering van deze gegevens';
- *Artikel 4.4 lid 2:* 'bij besluit van Onze Minister kan worden afgeweken van het eerste lid [...]';
- *Artikel 4.7 lid 4:* over de vergaring van kennis voor informatiepositie. Lid 3 bepaalt dat de kennisvergaring 'niet gericht is op specifieke personen', maar lid 4 maakt het mogelijk voor de commandant op tactisch of operationeel niveau om 'op aanwijzing van Onze Minister' voor de duur van een militaire operatie en voorbereiding hiervan af te wijken;
- *Artikel 4.8 lid 3:* 'Voor de verwerving en het gebruik van gegevens uit publiek toegankelijke bronnen [...] en uit informatiebronnen van derden [...] worden bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels gesteld';
- *Artikel 4.12 lid 4:* bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen personen en instanties worden aangewezen aan wie of waaraan [...] persoonsgegevens worden of kunnen worden verstrekt, waar nodig in afwijking van het derde lid [...];
- *Artikel 4.12 lid 5:* 'In bijzondere gevallen kan Onze Minister [...] beslissen tot het verstrekken van persoonsgegevens aan andere instanties en voor andere doeleinden dan genoemd in het eerste lid'.

Verder is er een vangnetbepaling opgenomen in artikel 8.0 van dit wetsvoorstel waar een ruime ontheffingsmogelijkheid wordt gegeven aan de minister waarbij bij Koninklijk Besluit afgeweken kan worden van wettelijke voorschriften voor defensieactiviteiten. Hoewel het besluit achteraf ter instemming aan de Staten-Generaal wordt voorgelegd, zijn deze besluiten uitgesloten van bezwaar, waardoor er beperkte rechtsmiddelen ontstaan tegen een ontheffing.

### **3. Verregaande inbreuk op gegevensbescherming en privacy**

Nadat artikel 4.4 lid 1 onder a van het wetsvoorstel de artikelen 9 en 10 AVG buiten toepassing verklaart, maakt artikel 4.5 voor de in die artikelen beschermde bijzondere categorieën van persoonsgegevens en persoonsgegevens van strafrechtelijke aard toch verwerking mogelijk. Onder bijzondere persoonsgegevens wordt bedoeld: ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging, of het lidmaatschap van een vakbond blijkt, en de verwerking van genetische gegevens, biometrische gegevens met het oog op de unieke identificatie van een natuurlijke persoon, of gegevens over gezondheid, seksuele leven en seksuele gerichtheid. Het NJCM acht het onwenselijk dat deze gegevens worden verwerkt zonder de rechtsbescherming van de AVG, nu juist artikel 9 en 10 AVG buiten toepassing zijn verklaard.

Daarnaast is het opmerkelijk dat de verzamelde gegevens, waaronder dus mogelijk die van bijzondere categorieën of van strafrechtelijke aard, verstrekt mogen worden aan de politie, Koninklijke Marechaussee of het Openbaar Ministerie 'ten behoeve van hun taken met betrekking tot de voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten' (artikel 4.12 lid 1 onder c).

En op grond van artikel 4.12 lid 1 sub e kunnen die gegevens ook met andere landen worden gedeeld met oog op 'het doeltreffend optreden in de operationele omgeving in bondgenootschappelijk verband.' Daaronder valt ook het delen van gegevens in het licht van het opbouwen van een informatiepositie en een wederkerigheid in de internationale samenwerking. De Memorie van Toelichting vermeldt dat voor dergelijke gegevensdeling veelal een adequaatheidsbesluit noodzakelijk is, maar dat dit voor het Ministerie van Defensie in de praktijk niet haalbaar is en omdat internationale partners, zoals de Verenigde Staten, niet welwillend staan tegenover een Europees verdrag met Europese juridische verplichtingen. Daarom mag op grond van 'zwaarwegend algemeen belang' uit artikel 4.12 lid 3 hiervan worden afgeweken.

Het NJCM stelt dat dit niet het doel is waarvoor deze wet gegevensverwerking mogelijk maakt en acht deze passage onwenselijk.

### **4. Ondergeschiktheid van milieubescherming aan defensiedoelstellingen**

Een bewoonbaar land en een veilig, gezond leefmilieu zijn eveneens een grondrecht (onder andere artikel 21 Grondwet). Daarvoor bestaat uitgebreide wet- en regelgeving, zoals de Omgevingswet en EU-richtlijnen en brede internationale consensus. Het is zorgwekkend dat dit wetsvoorstel milieubescherming stelselmatig ondergeschikt maakt aan de te brede invulling van het begrip gereedstelling, en aan defensie toestaat wat voor ieder ander verboden is. Specifieke voorbeelden zijn:

- Mogelijkheid tot afwijking van hoofdstuk 2 van de Omgevingswet, waarin afdeling 2.3 over omgevingswaarden staat, en van hoofdstuk 5, waar de verplichting tot het hebben van een omgevingsvergunning onder valt. Het vaststellen van omgevingswaarden is gericht op de waarborging van de algemene kwaliteit van de fysieke leefomgeving. De omgevingsvergunning is een instrument om de fysieke leefomgeving te beschermen, omwille van zichzelf, maar ook omwille van de leefbaarheid ervan voor de mens.

- *Artikel 3.3:* Hoewel lid 1 voorziet in een "passende beoordeling van de gevolgen voor Natura 2000-gebieden", bepaalt lid 2 dat een negatieve beoordeling de activiteiten niet hoeft te beletten.
- *Artikel 3.4 lid 1:* Verklaart verbodsbepalingen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn niet van toepassing, waaronder het verbod op het opzettelijk doden van dieren.

Deze voorbeelden illustreren hoe milieubescherming ondergeschikt wordt gemaakt aan defensiedoelstellingen, mogelijk in strijd met EU-rechtelijke verplichtingen. Worden de verschillende uitzonderingen benut, dan kan dat afbreuk doen aan het recht op een bewoonbaar land en gezond leefmilieu.

## **5. Conclusie**

Het NJCM concludeert dat het voorliggende wetsvoorstel Wet op de defensiegereedheid fundamentele grondrechten ondermijnt. De combinatie van een te ruime definitie van gereedstelling, het niet voldoen aan het legaliteitsbeginsel, de uitgebreide ministeriële bevoegdheden en subdelegatie en inbreuken op het gebied van privacy, gegevensbescherming en andere rechtsbescherming, maakt dit wetsvoorstel onaanvaardbaar vanuit grondrechtelijk perspectief.

Hoogachtend,

Kavita Hira

Voorzitter Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)